

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za celo leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 2. junija 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
 Poštočekovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Madžari, revizionizem in Slovenci

V letošnjih velikonočnih počitnicah sem se mudil na Madžarskem. Cele tri tedne sem prebil v tej državi, ki nam je zemljepisno tako blizu, da se zdi človeku kar nerazumljivo, kako da se med njo in Slovenci do danes še niso postavili niti vkladni kamni za medsebojno spoznavanje in stik vsaj na kulturnem polju. Madžarska je še v dvajsetem stoletju za Slovence neznana zemlja in mislim, da nas večina gleda na te sosede še vedno s predsodkom o mongolskem plemenu — beseda, ki ničesar ne pove. Madžarsčina sama pa, ki se zaradi bogastva na samoglasnikih čudno lomi v ustih začetnika, mu razen tega tudi zaradi svojevrstne, ostalim jezikom prav nič podobne slovnične zgradnje dela težave in naredi nanj vtis, kakor da je to trd, okoren jezik. (Dasi je nasprotno res.) Torej ga odbija. Poleg tega Slovenci (razen Prekmurcev) nikoli nismo imeli neposrednih stikov z Madžari. To sta menda poglavitna vzroka našega nezanimanja zanje. Na drugi strani pa Madžari komaj vedo, da Slovenci obstajamo in da imamo vse kulturno-zgodovinske in socialne prideve,

Vzrok, da zadnje čase večkrat čujemo kaj o Madžarih, je madžarsko stremljenje po popravni mirovni pogodbi. Ker je to tudi približno vse, kar vemo pozitivnega o njih, mislim, da ne bo škodovalo, ako podam nekaj vtisov o svojem bivanju na Madžarskem. Vsaj s te strani jo bomo bolje spoznali.

Če govorimo o revizionizmu kake države, ni odveč, če ločimo med revizionistično politiko vlade in čuvstvom najširših plasti naroda. Treba je vedeti, s kako stopnjo navdušenosti zahteva revizijo izobraženstvo, polizobraženstvo in po njem ljudstvo.

Ko sem v Nagykanizsi, namenjen v mesto, izstopil iz postajnega poslopja, sem se skoraj prestrašil. Pred menoj, onstran ceste, je stal ogromen napis, kakih trideset metrov dolg, narejen iz debelih belih brezovih vej, kakor izrasel iz zemlje: Igazság Magyarországnak! Pravico Madžarski! Čudeč se, sem si mislil: »Kak vtis bi naredil na vsakega tujca napis »Pravico Sloveniji!« tam kje pri italijanski ali avstrijski meji. Pozneje sem uvidel, da velikost tega napisa ni nič v primeri z žilavostjo, trdovratnostjo in prepričanostjo madžarske borbe za revizijo. — Tudi plakati ne manjkajo, ki spominjajo Madžare vsak dan na revizijo in opozarjajo potnike na to vprašanje. V uradih n. pr. vise slike lorda Rothermereja z napisom: Apostol pravice za Madžarsko. V čakalnicah so pribiti plakati, ki je na njih naslikano morje krvi, iz katerega molé človeške roke, napis pa pravi: Nemogoče, da bi toliko src zastoj prelivalo kri.

Ko sem znova sedel v vlak, se mi je približal pekovski pomočnik. Po vljudnih vprašanjih, kakor kam blagovolim potovati, odkod prihajam, je začel govoriti o reviziji. Hvalil je madžarske zavezničke, njihovo moč in povdarjal, da bo Francija prej ali slej podlegla revizionističnemu valu; to da je prav tako jasno, kakor je jasno, da se je z versajsko mirovno kupčijo storila Madžarski vnebovpijoča krivica. Tudi Hrvatov ni izpustil ta možakar, toda — ni vedel, da so Slovani. Ko sem mu jih predstavil in mu predočil neosnovanost madžarskih teženj po Hrvatski in Prekmurju, je navsezadnje razumel, da nisem Madžar. Bil je kajpada razočaran in takrat sva se začela prerekati. Nazadnje mi je dejal, da so Srbi divjaki; tako da so ga naučili v šoli. Pri naslednji postaji je izstopil. No, oddahnil sem se. Ugibal sem, se li bo rodil kdaj Slovencem pekovski pomočnik, ki se bo enako navduševal za rešitev naših neosvobojenih bratov.

Vožnja je bila mučna. Naravnost neprijetno je bilo, ko se je kdo zapletal z mano v pogovor, ker sem vedel že vnaprej, da pride po nekaj stavkih na vrsto revizija. Kakor hitro rečem, da sem iz Jugoslavije — do tega mora priti — je revizija tu. Ne morda radi Mussolinijevega nastopa. Ta je bil

le olje na ogenj. Že predlanskim sem hodil tod in srečaval sem isto: naj bo delavec, kmet, ali karšibodi, da le količkaj bere časopise, če le ne živi v popolni mrtvičnosti, Madžar je odločen revizionist. (O inteligenci sploh ne govorim.) Meni pa je nerodno. Človek se mi z vso vljudnostjo približa; spočetka je mnenja, da sem eden izmed »zasuženih« bratov in ko temu primerno, napol dobrohotno, napol pomilujoče z menoj kramlja, mu moram izbiti zмотo iz glave. Pravi: »megszált terület« (»zasedena Slov. Krajina«). Popravim: »megszabadult terület« (osvobojeno ozemlje). Kolizija, debata, razočaranje. To malo boli, pa si ne morem kaj. — Po vsej poti poslušam isto pesem. Znanci se pogovarjajo o minulih rečeh, neznanci pa o reviziji, o krizi. Nekdo celo pravi: »A, seveda, seveda, le še vprašanje tednov je, kdaj bo nastopil.« Namreč Oton.

Čudovita se mi je zdela krepkost in enodušnost v prepričanju o potrebi poprave mej in vera, da pride prej ali slej do nje, posebno če sem se spomnil na prizadevanje po priključitvi izgubljenih dežel med Slovenci. Iskal sem vzroka neenakemu naporu in pozneje sem ga našel.

Še istega dne sem prispel na svoj cilj, na »puszto«, kjer živi moj brat, naslednjega dne sem pa odrinil v Budimpešto. Na tramway-u sem nalez na napis, ki mu pravijo »hiszekegy« (vera) in ki mu pripisujem veliko važnost. Glasi se: Hiszek egy Istenbe, hiszek egy hazába, hiszek egy isteni örök igazságba, hiszek Magyarországt feltámadásába. Amen. (Verujem v enega Boga, verujem v eno domovino, verujem v eno večno božjo pravico, verujem v vstajenje madžarskega naroda. Amen.) Na Madžarskem ne boste našli tramway-a, na katerem ne bi bila pribita tablica s to »vero«. Našli jo boste v restavracijah, v kavarnah, javnih poslopih itd. Ta vera je že našla pot v angleško zbornico, kjer jo je odmolil neki lord. Pa to še ni nič. To »vero« so uglasbili in ljudstvo jo poje pri službi božji.

Tako smo prišli do vzroka, zakaj je revizionistična ideja razširjena v tako širokih plasteh madžarskega naroda, in ta vzrok se skriva v cerkvi. Madžari so religiozen narod. Slava in veličina njihove preteklosti je vsa prepojena, združena z

nekakim narodnim religioznim misticizmom. Zato je pri njih v navadi izraz: a Magyarok Istene, bog Madžarov, bog, ki mu je do Madžarov več, kakor do vseh drugih narodov. Duhovščina ima ta spoj madžarstva (bolje rečeno madž. aristokratizma) in ideje o bogu za nekaj zveličavnega in ji petnajst sv. Štefanov ne bi bilo dovolj. Nič je ne bi moglo bolj očarati kakor pogled na katoliškega vladarja, ki mu stoji ob strani bog, obdajajoč ga s slavo, veličino in milostjo, saj se je ogromen odstotek te milosti vedno zlival na cerkev (to se pravi na duhovščino), ljudstvu pa je ostalo le nekaj slave in veličine in trdo delo, s katerim je množilo blagre vseh onih, ki so bili (in so še) v božji milosti: grofom in višji duhovščini. Plačilo pa so bila seveda nebesa. Madžarska duhovščina je vzgojena v aristokratskem duhu. Za resnično pomoč ljudstvu ji je prav toliko mar kakor grofom, ki jim je bila pri vladanju vedno in še danes v oporo. Ta duhovščina je še iz teh razlogov revizionistična, če bi tudi drugače ne bila. Vsako nedeljo ogreva ljudstvo za prej omenjeni spoj in skoraj nobena pridiga se ne zaključi, da ne bi duhovnik govoril o večni božji pravici, ki bo Madžarom vrnila vse, za kar so jo drugi prikrajšali. Prepevanje »hiszekegy«-a ali himne navadno zaključi božje opravilo.

Uspeh seveda ni izostal. Želja po reviziji tvori danes pri večini naroda skoraj sestavni del verskega življenja in je popolnoma prepojila duhovnost Madžara. Če še upoštevamo vlogo časopisja, ki od mirovne pogodbe naprej, pa do danes ni nehala pisati o krivici, vlogi šolstva, radijske oddajne postaje in — kar je glavno — dejstvo, da duhovni obraz madžarskega naroda v zgodovini nikoli ni bolehal na bledici (kakor slovenski) — bomo dobili približno jasno sliko o revizionistični miselnosti Madžarov. Vendar pri vseh slojih ta ni enaka. Začenši pri kmetu se stopnjuje navzgor.

Odbijmo vse vzroke in načine, ki so privedli do takega razpoloženja, kakor tudi vprašanje o upravičenosti revizionističnih teženj in vzemimo izvršeno dejstvo: Madžarski narod živi v znamenju revizije; misel na njo mu je vedno in živo pred očmi; revizija mu je neločljiv del narodne zavesti.

In slovenski narod? Mi še nismo prišli niti tako daleč, da bi postali revizionisti. Kje je vzrok za to? Ali nam morda niso mirovne pogodbe odsekale važnih sestavnih delov naroda? In kakšne zaključke izvajamo iz tega? —a—

Slovenski vzgojni problemi

(Nekaj misli z obnega zboru Proforskega društva v Ljubljani.)

V soboto 27. maja t. l. se je vršil v Ljubljani občni zbor ljubljanske sekcije Proforskega društva. Pri tej priliki je predaval prof. Vinko Marinko o potrebi nacionalne vzgoje v srednji šoli. To predavanje je bilo v prvi vrsti namenjeno zoper nove srednješolske čitanke.

V uvodu je predavatelj hotel orisati »žalostno stanje« slovenske mladine, zlasti srednješolske, češ, da med njo sploh ni več tistega jugoslovanskega navdrenja, kakor je bilo pred vojno. Slovenska mladina da blodi v svoji duševni zmedbi povsod drugod, samo ne v jugoslovanskem patriotizmu. Bori se za neke slovenske ideale, ki ji jih nihče noče vzeti, je separatistična, socialistična in celo komunistična. Prav posebno žalostne razmere vladajo v tem pogledu na ljubljanski univerzi, ki po predavateljevem mišljenju ni dala Slovencem še nič koristnega, ki je le največje leglo slovenskega separatizma in komunizma. Univerzitetna mladina pa da s svojim neakademiškim vedenjem prav slabo vpliva na srednješolsko mladino.

Kot dokaz, da je mladina res tako slovenoborska in separatistična, je g. Marinko prebral pismo, ki mu ga je v imenu stotin enako mislečih pisal neki dijak ob priliki njegovega navduševalnega patriotičnega jugoslovanskega predavanja na lanski Vidov dan. V tem pismu, ki je najlepši dokaz, kam privede mladino zlagani verbalistični patrio-

tizem, je anonimni dijak čisto pravilno pojmoval slovenstvo kot popolnoma avtonomno, kulturno vrednoto in enoto, jugoslovanstvo pa kot politično državno enoto.

Po Marinkotovem mnenju je tako duševno razpoloženje državi in jugoslovanstvu nevarno. Krivi pa so tega deloma vzgojitelji, deloma dom in sploh okolica. Treba je torej iskati sredstev, da se ta reč popravi, da se naša jugoslovanska mladina vzgoji v popolnoma enotnem nacionalnem duhu. Zato morajo vsi profesorji pri svojih predmetih posvečati paznjo jugoslovanski nacionalni in državni vzgoji.

Prav posebno pa mora temu smotru služiti slovensčina. A tukaj se žal (po Marinkovem!) vse premalo stori. Če pogledamo nove slovenske čitanke, veje iz njih separatističen slovenoborski duh. V teh knjigah da manjka vsakega patriočničnega berila, posebno pa v čitanki za drugi razred. Cankarjeva uvodna beseda v tej knjigi, ki pravi, da se slovenska domovina razteza od štajerskih gor do strme tržaške obali pa od Triglava do Gorjancev, je po Marinkovem mnenju tako anti-državna in antinacionalna, da mora izginiti iz slovenske čitanke (in priti na hitlerjevsko grmado).

S Cankarjevo uvodno besedo so po Marinkovem zatrevanju avtorji namenoma zožili našo domovino, ki se zanje neha pri Gorjancih. Sploh sestavljen pojem »domovina« ni jase. Jasnejši je

seveda gosp. Marinku, ki mu je slovenska domovina samo tisti del slov. zemlje, ki je v Jugoslaviji, med tem ko ozemlje ob strmi tržaški obali zanj ni več slovensko (tega bo g. Mussolini zelo vesel!). Predavatelj je s svojo trditvijo, da avtorji sploh niso v knjigi iskali priložnosti, s katerimi bi učencu razširili pojem slovenske domovine južno od Gorjancev, dokazal velikansko površnost, ker ni prebral niti prvega berila (Župančičev Kralj Matjaž), ki navaja na 6. strani poleg kralja Matjaža tudi kraljeviča Marka, ki da sta že oba vstala in si podala roke. In na vprašanje: »Kaj je bil posledek njunega vstajanja?« učence ne more drugače odgovoriti, kakor: »Jugoslavija.« — Takih prilik bi g. Marinko, če bi bil natančno in brez predsodkov prebral čitanko, našel še več. Sicer pa očitki, ki jih je sobotni gromovnik nameril proti čitanki, gredo na račun zemljepisa in zgodovine. Tja namreč spadajo sestavki in statistična poročila o jugoslovanski agrarni reformi, o socialni zakonodaji, o kilometraži Jadranskega morja in podobno.

Gosp. prof. Marinko hoče torej imeti v šoli tako zvani verbalistični patriotizem, ki naj učencu vedno in povsod samo trobi, kako ljubimo in moramo ljubiti svojo lepo domovino, ki naj vedno samo hvali, kaj so drugi storili dobrega za nas, zamolčuje pa naše napake. Tako reč pa učenci nagoni odvrtaajo, in kdor je psiholog, to dobro ve. A prava resnična domovinska in državljanska ljubezen naj sloni na globljih etičnih in estetičnih vrednotah, ne pa na sami vnanosti, publicah in sračji ničemurnosti. Za vzbujanje resnične in globoke ljubezni do naroda in države pa nudijo nove čitanke bogato snov človeku, ki je dobre volje.

Predavatelj je očital čitanki, da ima preveč prevodov iz tujih literatur. Pri tem si pa niti ni ogledal razmerja med tujimi in domačimi avtorji. Med 65 pisatelji je res da 21 tujih, a med temi kar osem slovanskih, s čimer so sestavljalci dovolj jasno poudarili tudi slovansko vzajemnost. Glede neslovenskih avtorjev pa bi moral biti človek skrajno omejen, če bi jih odklanjal iz slovenske čitanke in sploh literature ter tako zanikal vsako kulturno in človečansko skupnost z drugimi narodi. Sicer pa so tuji avtorji za čitanke predpisani po sedanjem učnem načrtu.

Gosp. prof. Marinko se je spotaknil zlasti tudi v skupino Vojska in mir ter očital avtorjem čitanke, da v njej ni naveden noben jugoslovanski general, da je knjiga sploh premiroljubna. Slovenci pa da so same mevrže in šleve, kakor pravi že narodna pesem: »...sem puško zagledal pa jokati začel.« Edino, kar Slovenec še zna braniti, je njegov p u j s e k, kar jasno dokazuje Finžgarjevo berilo »Iz kronike gospoda Urbana«. Res je, da so Slovenci s svojimi narodnimi mlčaniki preveč potrpežljivi; res pa je tudi, da za Jugoslavijo niso

nič manj storili in žrtvovali, kakor drugi narodi, ki so si po vojski ustanovili lastne države. In vprav mladina, ki jo je g. Marinko tako oblatil, je v vojski največ storila za Jugoslavijo.

Predavateljovo načelo »Si vis pacem, para bellum!« je popolnoma zmotno in nujno vodi do takega napetega stanja, kot prav sedaj tlači ves svet. Če hočemo doseči tisto idealno stanje, ko »prepir iz sveta bo pregnan, da rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak«, po katerem so težili največji duhovi vseh časov in narodov, tedaj moramo mirovno načelo postaviti samo takole: Si vis pacem, para pacem! In o potrebi svetovnega miru in o važnosti dela zanj morajo učenci vsako leto pisati celo mirovne naloge.

Gosp. profesor, ki po stroki niti slavist ni, se je zaletel tudi v naslove slovenskih šolskih in domačih nalog in govorniških vaj, ki so mu prav tako slovensko separatistični. No, pa o vsem tem in drugem nam je g. predavatelj obljubil kar 21 referatov, kjer bo podrobno predpisal način nacionalne vzgoje v posameznih predmetih od veronauka pa do matematike in risanja. Predpisal nam bo tudi, kako smemo in moramo razlagati Prešerna, Vraza, Levstika, Cankarja in dr. (ne glede na zgodovinsko resnico!), oziroma kaj sploh smemo iz teh pisateljev brati. V njih delih so namreč stvari, ki so jugoslovanski nacionalni vzgoji nevarne, kar dokazuje že uvodna beseda v drugi čitanki, ki je vzeta iz Cankarjevega Kurenta.

Lepi časi se torej obetajo profesorju slovenščine, pa tudi slovenski mladini. A mislimo, da morata vendar pouk in vzgoja temeljiti na močnem zaupanju do osebno čistega in značajnega profesorja. — Bojimo se, da bo uspeh isti, kot je bil v bivši Avstriji, ko so nam z vsiljevanjem nemščine in avstrijskega patriotizma budili v mladih dušah najiskrenejšo ljubezen do slovenske domovine in materinega jezika. Ta ljubezen nam je v vojski dajala moči, da smo kljub smrtnim nevarnostim vztrajali v delu za uničenje Slovincem tako sovražne Avstrije in v delu za ustanovitev Jugoslavije, ki bi je brez naše volje in dela nikdar ne bilo.

V tej skupni državi pa smo si zamislili uresničenje naših stoletnih želja po popolni svobodi in najvišjem političnem in kulturnem udejstvovanju. Da bi pa kedaj opustili svoj materinski jezik, kakor to zahtevajo razni Bulati, Skoki, Zuboviči, Kičoviči in drugi likvidatorji slovenskega jezika (gospod Marinko je sicer trdil, da nam nihče noče vzeti jezika), to nam niti v sanjah ni prišlo nikdar na misel. Nasprotno, v popolni izpolnitvi slovenskega jezikovnega in kulturnega življenja in v pravih političnih in gospodarskih odnosih s Srbi in Hrvati si zamišljamo močno, veliko in kulturno Jugoslavijo.

Mi in Bolgari

Srbski glas o ideji Velike Jugoslavije.

»Pravda« od 16. maja prinaša sledeča pomembna izvajanja uglednega srbskega svečenika, belgrajvskega prote M. Petroviča, kakor posnemamo po »Slovencu«.

I.

Lahko smo ponosni na svojo preteklost, tako Srbi kot Bolgari. Ako pa bi se združili, bi pri tem ne trpel ponos ne enega in ne drugega, tudi ne bi bila skaljena radost nikogar. Mi, eni kot drugi, imamo slavne svoje pradede, preslavne svoje dinastije, in doba srednjega veka je opisana z zlatimi črkami na straneh naše zgodovine. To spoznanje daje vzgon našemu imenu in če dopustimo, da nam se to občutje razžari z žarom resničnega rodoljublja, potem nam je težko biti neobčutljiv in neljubosumen, če se kdo zaleti v to, kar nam je v kras. Toda za ohranitev te občutljivosti nam nu-

di največje poročstvo, ako bi se na bratovski način znašli v skupni Jugoslaviji in šli tako v objemu dalje skozi zgodovino. Naravno, da bi vsak svoje ohranil in negoval pod eno skupno državno streho, pripravljeni, da bi to svojino tudi pokazali radi okrepitve svojega nacionalnega ponosa.

Ti, ki si žele to in takšno zvezo, zares verujejo, da bi Jugoslavija šele s prihodom Bolgarov v njen sestav došla do polnega izraza. In tako misliti, tako hoteti in tako verjeti ni utopija. Skupnost državna z Bolgari ima svojo podlago in svoj smisel. Ko pa obstoji to dvoje, kako da ni možno ono? Ta možnost se ponovno naglašja in podčrtuje. Ako izločimo iz plemen sedanje Jugoslovanske zajednice nas Srbe kot najbližje Bolgarom, bomo našli to bližino ne samo v zemljepisnem, ampak tudi v mišljenskem smislu ter tudi sicer z ozirom na

druge osebine. Dva spoštovanja vredna naroda, oba poljedelca in živinorejca. A ene krvi in ene vere. To versko edinstvo bi bilo poleg vsega drugega ona krepka, nerazrušljiva spona, ki bi vezala in trdno držala zaželjeno politično enoto. S tem elementom treba računati kot z resnim dejstvom.

II.

No, na vsa ta in taka razmotrivanja stvari se navadno odgovarja: »Nemogoče!« Temu se običajno še dodaja in kot refren vrstoma ponavlja oni fatalni: »Politika...« »Režim...« »Makedonstvujušči...« Pa najsi taki odgovori niso zadovoljivi, prijatelji stvari ne smejo biti nemirni radi tega. Kadar gre za ustvarjanje, ki se nam obeta, ne more biti govora o nepremagljivi vrsti težav, ki so tu. Pa najsi bodo take ali take. Krepkejši napor dobre volje premore mnogo. Pristaši makedonskega gibanja n. pr. niso zlo, ki bi se ne dalo odstraniti. Njim se more mnogo zameriti radi sredstev, katerih se poslužujejo. Kdo ima rad prelivanje krvi? To je na vsak način graje in obsodbe vredno. Morda celo sami v globini svoje duše občutijo bolečino radi nastopov, ki pa jo zaradi cilja premagujejo in zatajujejo v sebi. Kadar se rodoljubje prelevi v fanatizem, potem nameni in sredstva nič ne pomenijo. Tudi patriotična stremjenja se morejo izpovreči v strasti. Je pa ena stvar: pristašem makedonskega gibanja se ne more oporekati ljubezni do domovine. To pa je v nizu teh misli važno dejstvo. Treba je torej naglasiti in vprašati: kaj se jih poskušalo, da se jih poboljša, predugači, da se jih pridobi za boljše poti, za druga sredstva, a za isti cilj, ki mu služijo? Veruje se, da pristaši makedonskega gibanja ne bi bili protivni solidarnosti, ki bi bila osnovana na naši, na balkanski, na naši slovanski bazi, na kateri bi se dobila poročstva in viri za svobodni razvoj in ohranitev svojih lastnih tradicij...

III.

Za te druge poti je treba samo pripraviti novo ozračje, v katerem bi se nemoteno služilo domovini, in samo njej. Ljubezen do domovine ne prenaša tujih interesov. Kako velika nesreča v zatiranju najboljših sinov svojega naroda!... Ali se ne opirajo oči na vprašanje: Čemu vse to razdoro in nelegalno delo? In kje so rezultati njegovih? — Da, oni ne opravljajo svojega posla od večeraj: pogubna njihova delavnost šteje že desetletja, a stvar se ne gane nikamor. Tudi to je nesreča. Nad to nesrečo in nad glavami bratov Bolgarov pa se z uspehom povzdiguje edinole neprijatelj. Vsak novi obračun tega razdornega dela daje v rezultatih to neprijetno resnico...

Toda le en sam korak na desno, na pravo pot, bi postavil to borbenost, vse to rodoljubno delo v novo bojno vrsto. Sadovi, dobljeni iz tega, prav gotovo ne bi bili Bogu neljubi. Nove poti bi se morale imenovati božje. Zgodovina balkanskih Slovanov bi pričala svojo novo in sijajno dobo. Da, zadosti je zatiranja in krvi. Zemlja jo bo bruhalna iz sebe. Vsaka prelita kaplja vpije do neba. V imenu Pravice, ki je večna in ki kot taka zahteva, da se zadovolji in osveti... To je neizbežnost, ki je aksiom.

Nikdar ni bilo mimo današnjega ugodnejšega časa, da se vstopi v novo perijodo. Izročimo vodstvo na svetlejša pota onim, ki jim je od Boga dano, da prinašajo vejico miru. Imejmo zaupanje v cerkvi, ki hočeta mir in resnično srečo ljudi, ki zidata na miru kot zanesljivem temelju. Srbska in volgarska, obe pravoslavni, vlivata obilo vere, da bo njuno prizadevanje moglo prinesiti lepše dni njunima narodoma. Tudi skozi zgodovinsko preteklost sta hodili kot dve objemajoči se sestri skupaj v slavi in trpljenju. Zakaj ne bi v sedanosti mogli nepretrgoma obdržati te vezi in v teh resnih časih srečati se, da bi njuni otroci, da bi duše zaupanih jima narodov krenile na boljšo pot...

*

GLASBA

Koncert „Trboveljskih slavčkov“

Mladinski zbor »Trboveljski slavček« se je pred kratkim vrnil s svoje turneje po Češkoslovaški, kjer je, kakor tudi na Dunaju, žel velike uspehe. 24. in 25. t. m. je nastopil tudi v Ljubljani. Da bo dvorana zopet popolnoma nabita njih petja željne publike, smo vedeli že prej. Izvajali so praški program (dunajski je bil nekoliko drugačen); zastopani so bili skladatelji: E. Adamič, S. Osterc, Zlatko Grgošević, M. Tajčević, V. Mirk, Bravničar, Matelič, Pozajić, Kogoj in Mokranjac. Že imena avtorjev pričajo o delu, ki so ga z lahkoto zmogli pevovodja in otroci. Ne le z lahkoto, z veseljem tudi. Kako prijetno je pogledati ta zbor otrok, ki so doma iz ozke, črne doline, kjer očetje garajo pod zemljo, nagl do pasu, kjer se matere bijejo za obstoj in srečo svojih malih, kjer gospodarijo dimniki in črna ruda. Človek se nehote vpraša: »Kako morate peti s tolikim veseljem, ko vendar pri vas ni sonca, temveč mrak, in so vaši očetje sužnji življenja?« — Življenje vas kuje, a kaj bo izoblikovalo iz vas: mrličje ali sužnje ali krepke, svobodne zemljane? Mrličje, kaj ne? He, kruta je

resnica in človek jo mora razodeti s posebnim smehom, da jo razume in verjame.

Mladina je pela, publika je ploskala in gorela od navdušenja. Poslušalci radia (koncert je namreč prenašal radio!) že dolgo niso slišali tolikoga ploskanja. Najbolj so ugajale: Adamičev »Vandrove«, »Zbadljivka«, Mokranjčev »Pazar živine« in Osterčev »Kvartet«. Vprašal sem otroke, kaj jim najbolj ugaja in kaj so največkrat ponavljali na turneji. Enoglasno: »Kvartet«. »Kvartet« je težak, podali so ga izvrstno, bolje kot ženski učiteljski zbor na svojem zadnjem koncertu. Mala solistka Rezika se je zopet odrezala in občinstvo ji je navdušeno oplavdiralo. Če je vzgojno, pa dvomim! Zbor je že na visoki stopnji! Tehnika je bravurna, artikulacija jasna, interpretacija vseskozi odlična! Če bi človek ne slišal, bi ne verjel! Dirigentu Šuligoju iskreno čestitam, prav tako zboru. Vi mali pa ne pozabite, da je v pesmi pozabljenje! Še tako si nesrečen, pa te pesem umiri in ti dolije novega soka! Postanite takšni kot so vaši očetje; četudi so hlapci premoga, izgarani in izmučeni, pa so boljši od vseh nas. Pojte še naprej, in sonce bo prišlo v vaš temni tunel. Čakamo vas, pridite kmalu zopet.

*

Opera

André Chénier — drama iz francoske revolucije. Napisal: L. Illica, prevedel: N. Štritof. Glasba: M. Giordano. Režija: Šest; dirigent: Štritof; insecinator: Uljaničev.

Komponist te opere (*1867), senator in člen akademije znanosti je poleg Puccinija eden največjih tehnikov italijanske veristične šole. Poleg te opere je najbolj znana še »Fedora«. Glasba je sočna, instrumentacija bogata; scenično je izvrstna, dovršena, komponist izrablja vse momente, ki lahko služijo povečanju sceničnega efekta. Vnesel je v opero tudi francoske revolucionjske pesmi »Marseillaise«, »Carmagnole« in »Ça ira« — zato je opera še bolj zanimiva; vsebina je čudno podobna sodobnosti.

Nosilec vloge (J. Gostič) je bil jako dober; v prvi sliki se še ni razživel, pač pa je prišel do polnega izraza v ostalih slikah, da je bil res vreden partner Magdalene de Coigny (Zlata Gjunge-nac), ki je bila odlična kot vedno, zlasti v zadnjih dveh slikah. Ostali (Primožič, Kogejeva, Španova, Ruš i. dd.), zbor in orkester so bili prav dobri. Publika je opero sprejela zelo simpatično. Gledališče je bilo še dobro zasedeno (D). —dc—

K vprašanju ljubljanskega župana

Zadnje čase je naše dnevno časopisje pretehtalo ljubljanske občinske koristi ter se pri tem spotikalo nad dohodki ljubljanskega župana.

Naj nam bo dovoljeno k temu vprašanju reči svojo misel.

Položaj župana v preteklosti je bil bolj ali manj častna, ne dobičkanosna javna služba. In taka živi še vedno v zavesti ljubljanskega občinstva, dasi so se razmere po vojni tudi pri nas zelo spremenile. Tu hočemo naglasiti, da bo treba neko prakso korenito odpraviti, če bomo hoteli imeti v Ljubljani redno in dobro občinsko vodstvo. Treba je najostrejšim poudarkom naglasiti, da Ljubljana potrebuje celega župana, ko se njeno področje od dne do dne veča, večajo stroški in proračunski izdatki, ko se občinsko gospodarstvo bliža 100 in več milijonem občinskemu podjetju.

Vprašanje je treba načeti pri korenini. Namreč pri vprašanju, ali naj ljubljanski župan sploh ima kakšno odškodnino ali pa ne. Pred vojno je bilo to vprašanje kolikor toliko možno rešiti povoljno; danes bo menda precej težje s to zadevo. Mislimo namreč, da ga ni med ljubljanskimi občani takega nesebičnega, ki bi hotel zastopati garati za javno korist. Moral bi pač imeti milijonske dohodke in — zlato srce! Ker ga ni, je naravno, da je treba županu trud in delo za javno korist plačati. To, mislimo, razume pač vsakdo in ni treba o tem izgubljati besedi. Drugo vprašanje pa je, koliko naj dobi. Katero načelo naj tu velja? Isto kot za vsakega plačanega delavca? Za dobrega, zmogljivega, vestnega, spretnega, požrtvovalnega, neutrudljivega, nesebičnega in z vsemi drugimi odlikami obdarjenega župana se spodobi primeren honorar, tak pač, kot ga položaj župana slovenske prestolice zahteva. Ljubljanski župan, mislimo, ni navaden župan, ne sme in tudi ne more biti, če hoče dobro reprezentirati ne le ljubljansko občinstvo, nego tudi slovensko prestolico pri vsaki potrebni priložnosti, plačan n. pr. tako kot višji državni uradnik s 6000 Din, dasi bi se brzkone danes tudi kdo našel, ki bi za to vsoto na mesec prav rad opravljal vse županske posle, če bi le imel zastopstvo občine v vseh pravnih zadevah, tikajočih se direktno ali indirektno poslov, ki so v zvezi z občino in njenimi podjetji. So namreč posli, ki pač nesejo danes gotov denar.

Osnovno načelo je in bo ostalo: na važno mesto spada najboljša moč, to moč pa treba dobro plačati. Ni »vseeno«, če občina zgubi ali pa dobi pravde, če dobro kupi ali slabo proda itd., ako pomislimo na stotomilijonski promet in kupčije itd., ki jih občina na leto zaključuje! Vsakemu, še tako preprostem občanu davkoplačevalcu, mora biti jasno, da treba župana, dobrega župana, prvovrstnega župana, ki se briga za občino, naglašamo, za občino in za nič drugega, od jutra do večera, da treba župana, ki tudi svoje moči žrtvuje občinskemu blagru, s takim plačilom nagraditi, ki ga za to delo povsem eksistenčno usposablja in odškoduje za morebitni zaslužek drugega.

Ker pa danes, kot smo rekli, ni dobiti nikogar, ki bi se vsega, osebo in svoje premoženje, žrtvoval javni občinski koristi, treba misliti na to, da se to vprašanje reši za obe strani pošteno in brez vsake nepotrebne zavisti in vseh očitkov.

Zaključujemo: Ljubljanskemu županu kot županu slovenske prestolice gre zelo visoka nagrada. Taka nagrada, ki ga v vsem napravi neodvisnega v vsestranski skrbi za dobrobit občine in občanov.

Dober župan in dober gospodar sta v javnem interesu neprecenljive vrednosti zlasti danes. En pogoj pa stavimo: biti sme samo delaven župan od jutra do večera in še čez, če treba tudi po noči, v mislih in dejanjih. Ves in ves župan in samo župan, nikdar in nikoli ne dvoje: župan in advokat hkratu, najmanj pa župan in advokat zastopnik občine v isti osebi! Župan, župan, župan — brez stranskih poklicev in zaslužkov.

Med pisarno g. župana Ljubljane in pisarno advokata župana ne sme biti absolutno nobene zveze. Ne le današnjega — vsakega.

Hočemo reči: ljubljanski župan, ko je po poklicu advokat, mora za dobro svojega županovanja opustiti svojo advokatsko pisarno! Njegov poklic je — v županovi sobi, samo tu in nikjer drugje!

Kar je danes, to je po naših pojmih nezdravljivo. Eno ali drugo, oboje hkratu ne gre in ne gre. Mi hočemo prvovrstnega župana, a zato ne sme biti drugo kot samo župan mesta Ljubljane, advokat za stranke in za mesto pa nikoli ne! Čemu se po »Politiki« pere ljubljansko perilo? Radi — gornje zveze.

Takega perila Ljubljani res treba ni.

NAŠIM NAROČNIKOM!

Tej številki smo priložili položnice za vse naročnike, pri katerih ne pobiramo naročnine po inkasantu. Prosimo vse one, ki so z naročnino v zaostanku, da se je zanesljivo poslužijo. Drugi jo blagovolijo shraniti.

Listi ustavimo s prihodnjo številko vsem naročnikom, ki kljub ponovnim pozivom niso poravnali nobene naročnine.

OPAZOVALEC

Jugoslovenska pesem

»Jutro« poroča, da je belgrajsko založništvo »Narodna Prosveta« izdalo za zborovanje PEN-klubov antologijo jugoslovenskih pesnikov v nemščini. In pristavlja, da je knjiga izzvala »najostrejšo kritiko« v jugoslovenskih narodnih krogih, ker v zbirki ni ne enega slovenskega pesnika.

Kateri so ti jugoslovenski krogi?

»Narodna Odbrana« je gotovo v jugoslovenskem narodnem krogu, in prav tako »Nova Evropa«. Jugoslovenstvo teh časopisov komaj če zaostaja za »Jutrovim«. In prav tako se gre lahko merit Bulat od »Narodne Odbrane« in Zubovič od »Nove Evrope« glede jugoslovenske zavednosti z vsakim urednikom »Jutra«. Pa sta ta dva gospoda v navedenih časopisih zelo razločno povedala, da je jugoslovenstvo isto, kakor srbohrvaštvo. In vsi jugosloveni so jim pritrjevali, na glas ali z molkom.

»Narodna Prosveta« je torej ravnala samo dosledno v zmislu jugoslovenskih dognanj, če je izdala kot jugoslovensko pesem samo srbsko-hrvaško, to se pravi jugoslovensko. To je tako jasno, da se da kar pri besedi prijeto.

Zato se nam zdi, da tista najostrejša kritika v jugoslovenskih narodnih krogih v resnici ni bila tako ostra. Kako naj bi tudi bila, saj bi rezala veje, na kateri sedi. Najbrž je sploh ni bilo.

H. G. Wells na kongresu v Dubrovniku

H. G. Wells je ob začetku mednarodnega zbora PEN-klubov v Dubrovniku izrekel tudi te besede: »PEN-klub se ne briga za politična vprašanja; toda v današnjem času postaja vedno bolj pereče vprašanje, če bo PEN-klubu to trajno mogoče in če se ne bo moral nazadnje priključiti temu ali onemu političnemu nazoru. To vprašanje bo treba čim prej rešiti. Ne še na tem zboru, kajti treba bo to in drugo možnost dobro preudariti. Hočemo popolne izjasnitve in ne samo navidezne sprave! Tako bomo lahko prihodnje leto dokončno izjavili, kaj smo in kaj zastopamo: ali smo za napredek ali za povratek v srednji vek.«

„Pohod“ in slovenski pravopis

To pot se »Pohod« izjemoma ni spravil nad velike in male države, ampak nad naš pravopis. V pravopisnih zadevah je »Pohod« gotovo najbolj pristojen — skoraj vsaka njegova vrsta priča o tem. Naš »Belgrad« ga je — iznova! — zbedel v oči. In odkril je vrhote še strašno nedoslednost: v besedilu da pišemo Belgrad, a naša uprava pošilja list v Beograd.

Mi nismo jezikosloven znanstveni časopis, in zategadelj pravopisna vprašanja za nas niso načelnega pomena. Dokončno naj o teh in takih stvareh odločajo strokovnjaki, in mi jih bomo radi poslušali, brž ko bodo edini v svojih sklepkih. Belgrad pišemo zato, ker je ugotovil že Aškerc v svojem »Izletu v Carigrad« to za pravilno slovensko, in ker so se po njem ravnali in se še ravnajo slovenski pisci. Za ta način pisave govori tudi slovenski ljudski jezik, kateremu se upira, da bi pisal ime iz sorodnega jezika drugače, kot mu narekujejo lastna pravila in zakoni. So tudi drugi, ki mislijo, naj se pišejo vsa tujejezična imena, kakor jih pišejo in govore domačini. Toda, kakor rečeno, za nas vse to ni načelno vprašanje, in če se zedinijo pismouki za ta drugi način pisave, se jim bomo takoj pridružili.

In želeli bi samo, da vsi slovenski in v slovenščini pisani listi in časopisi toliko spoštujejo in upoštevajo strokovno pravopisno dognanje, kakor mi.

Mimogrede naj omenimo, da piše senator Ivan Hribar dosledno Belgrad. In Ivan Hribar je gotovo zanesljiv jugosloven, kdor ne verjame, naj bere zadnji zvezek njegovih »Spominov«.

Pred nami je knjiga, ki jo je spisal ruski emigrant v ruščini in v cirilici in ki je natisnjena v Belgradu. Ima torej za najbolj okrepenega jugoslovena trojno kvalifikacijo. Kot kraj tiska pa knjiga ne označuje Beograda, ampak lepo po rusko Belgrad. In prav tako delajo Čehi, vsi in dosledno pišejo Bělehrad. Samo med Slovenci so še ljudje, ki ne vedo, kako bi bolj pokazali svojo nesamostojno miselnost.

Sicer nikjer na svetu ne odgovarja uredništvo za pravopis uprave, toda v tem primeru mi to prav radi storimo. Kajti na žalost je še nekaj podobnih neskladnosti med upravo in uredništvom. Ne samo, da mi pišemo Belgrad, in da pošilja uprava list v Beograd, ampak mi pišemo tudi Dunaj, Gradec, uprava pa pošilja list v Wien in Graz.

Če bi nam šlo za prepričanje »Pohoda«, bi celo pri njem brzkone lahko zasledili kaj podobnih nedoslednosti — razen seveda, če so njegovi odjemalci vsi v naši državi —, no pa zato nam prav res ne gre.

Slika

V »Slovenec« beremo:

V nedeljo popoldne je orožnik Ranko Kubenkalović streljal na dekletu Marijo Pretnar iz Dvor-

ske vasi, župnija Begunje. Žrtev se bori s smrtjo, orožnika pa so aretirali in odvedli v zapore v Radovljico. Ranko Kubenkalović, pravoslavlen, doma iz okolice Uže, je bil kot orožnik-novinec pred leti nameščen v Begunjah. Kmalu po svojem prihodu je začel pobirati stopinje za Marijo Pretnar iz Dvorske vasi. Dekle ga ni nikoli prav maralo. Tudi starši so ji odgovarjali vsako zvenco z njim ter jo svarili. Odločno mu pa niso vrat pokazali, ker so se bali njegove nasilnosti. Ko je namreč Ranko Kubenkalović videl, da njegova vabila ne najdejo pričakovanega odmeva, je grozil dekletu, da jo ustrelji. Pred nekaj leti je tudi dejansko streljal okoli dekletove hiše.

Ranko Kubenkalović je bil pred meseci predstavljen na Jesenice. Usodnega dne je prišel v Dvorsko vas, odtam pa v Begunje za Marijo, ki je šla tja k šivilji. Dekle je bilo še pri šivilji, ko je prišel Kubenkalović tja. Ker ga niso pustili v hišo, je čakal na dekleta na cesti blizu hiše. Ko je prišla Marija od šivilje, je streljal na njo.

Zločinec je po dejanju pokazal neverjeten cinizem. Izjavil je, da njega čaka tri leta zapora.

Ranko Kubenkalović je prišel v Begunje brez šolske izobrazbe. Tukajšnji šolski upravitelj ga je poučeval in mu izdal izpričevala in odpustnico osnovne šole.

Nacionalisti se otresajo „Pohoda“

»Pohod« je bil ustanovljen z namenom, da zbere raztreseno členstvo nekdanje Orjune, pa tudi vse tiste, ki jim iz kateregakoli vzroka ni čisto všeč stranka nekdanjih samostojnih demokratov in kmetov. Njegovi vodniki so imeli kajpada in imajo še določne politične želje, ne samo morda teoretične in načelne, ampak zelo konkretne in osebne.

V zadnjem času je »Pohod« uspešno izrabil — mimogrede rečeno: v marsičem upravičeno — Pipenbacherjevo kritiko ljubljanskega občinskega gospodarstva. No in sedaj nadaljuje to vojno skora v vsaki številki. Seveda je središče njegovih napadov ljubljanski župan dr. Puc, in kaj očitna je želja »Pohoda«, da omaje dr. Pucev županski stolček. Prav tako je lahko opaziti, da je v Ljubljani nekaj ljudi, ki so brzkone tudi pri »Pohodu« dobro znani in ki čutijo v sebi izredno sposobnost za mesto ljubljanskega župana in vse, kar je v zvezi z njim.

Neugodno je samo, da čuti dr. Puc prav tako svojo popolno sposobnost za ljubljanskega župana in vse, kar je v zvezi z njim. Zato mu še na misel ne prihaja, da bi se umaknil zlepa in spravil ta nevšečni spor s sveta. In če so nacionalisti okoli »Pohoda« z njim nezadovoljni, so pa zato z njim zadovoljni nacionalisti okoli »Pobede«.

Kajti kmalu za »Pohodom« je nastal list »Pobeda«. Tudi ta z namenom, da združi okoli sebe nekdanje člene »Orjune«. Le da menda z večjim uspehom, kakor »Pohod«, glede katerega se je »Pobeda« prav do zadnjega časa delala, ko da sploh ne bi vedela zanj.

In »Pobeda« je o dr. Pucu, ljubljanskemu županu, seveda polna hvale: »Neka služi kao primer!« in še pristavlja z uredniške strani, naj bi se drugi župani »ugledali« v tako odločni nastop ljubljanskega župana.

Toda to »Pobedi« in nacionalistom okoli nje še ni bilo dovolj. Na vsak način so hoteli poudariti pred vso javnostjo, da nimajo s »Pohodom« prav nič skupnega. Očitno je nastalo precej zmede med nacionalističnimi ljudmi, da niso vedeli, ali z enim, ali z drugim ali z obema. Zato se je »Pobeda« zatekla k »Slovenec«, listu, ki sicer ne bo imel z njo dosti skupnega. In v tej svoji izjavi ugotavlja, da je »Pobeda« list »Orjune«, ki nima nikake zveze z drugimi nacionalističnimi gibanji in z drugimi listi, kakor na primer »Pohod« ali »Jugoslavija«.

Boju »Pohoda« proti ljubljanskemu županu in vsemu, kar je v zvezi z njim, torej stvari ne kažejo prav dobro.

Položaj v Avstriji

»Neue Züricher Zeitung« piše o političnem položaju v Avstriji med drugim tudi to: »Pesimisti radi kažejo in to ne brez vzroka na izredne podobnosti Dollfusove vlade s Papenovo smerjo v Nemčiji. Tudi v Avstriji skušajo narodnemu socializmu izpodnesti tla. Vprašanje je le, če se jim bo to posrečilo, ne da bi mu tudi sami zapadli. Nevarnosti narodnega socializma same na sebi se je mogoče ubraniti. Vsekakor pa bi pri morebitnih volitvah krščansko-socialna stranka (in z njo tudi ostale stranke sedanje večine) utrpela hude izgube. Toda do večine se tudi v tem primeru narodni socialisti še ne bi povzpeli. Tu torej strah ni na mestu; pač pa v primeru koalicije večinskih strank z narodnimi socialisti. Narodni socialisti bi morali takrat, če bi se držali svojega programa, dosledno proglasiti priklonitev Avstrije k Nemčiji. Tega pa ne bi prenesle avstrijske sosede, predvsem Francija, pa tudi Italija, in bi to pomenilo mednarodni konflikt. Ne bi bilo brez pomena za svetovni mir, če bi postala Avstrija kolonija tretjega cesarstva.«

Širite in naročajte naš tednik!

NAŠIM PRIJATELJEM IN SOMIŠLJENIKOM!

Ali ste se potrudili, da nam pridobite novih naročnikov. Ni dovolj, da ste na list naročeni in nam dajete blagohotne nasvete glede urejevanja. Zavedajte se, da je spolnitatev in bodočnost lista v prvi vrsti odvisna od zadostnega števila naročnikov-plačnikov.

MALI ZAPISKI

Svoboda v deželi revizionizma.

Svoječasni rasni (plemnski) borec Tibor Ekhart, ki danes vodi malokmečko opozicijo, je pri zadnjih zasedanjih madžarskega parlamenta zelo ostro kritiziral notranjepolitične razmere v državi in posebno omejitve svobode. Njemu je odgovoril notranji minister Keresztes-Fischer, ki je trdil, da je v Ogrski več svobode, kot kjersibodi na svetu. Na to mu je odgovoril Ekhart: »Dajte nam toliko svobode, kot jo uživa Géza Szüllö v Češkoslovaški republiki!« Malo privlačno za madžarske manjšine! Težko bo ob takih metodah z madžarskim revizionizmom!

(Po »Prager Presse«)

Prepovedana knjiga.

Minister za notranje stvari je prepovedal širiti in prodajati knjižico »Sudjenje dr. Vlatka Mačeka«, ki je izšla v Zagrebu.

Iz državne službe.

Odpuščena je bila na klasični gimnaziji v Ljubljani suplentka Silva Exel.

»Hitlerizem nevarnost za civilizacijo.«

»Temps« pravi glede nedavne izjave von Papenove, da je nemški zunanji minister izrekel usodno važno besedo, ko je izjavil, da je nemški narod črtal iz svojega besednjaka pacifistično misel. V sredi 20. stoletja in ne celo 15 let po svetovni vojni, ki je zahtevala milijone človeških žrtev, pomenijo take besede srednjeveško pojmovanje in potrjujejo ves svet v prepričanju, da se Nemčija vrača k politiki, ki se ne da spraviti v sklad z organizacijo miru, in da zapada v atmosfero srednjeveškega vojaškega najemništva, ki je živelo le od vojne in za vojno. Hitlerizem v današnji obliki moramo šteti za najhujšo nevarnost, ki ogroža našo civilizacijo, za nevarnost, proti kateri se morajo boriti vsi veliki in mali narodi, ki imajo še smisel za svobodo.

Resnica o zaščiti pred plini.

V vseh jezikih in vseh deželah menda danes najbolj obravnavajo vprašanje plinskih napadov in obrambe pred njihovimi pogubnimi posledicami. V Ljubljani smo nedavno imeli celo javno demonstracijo Rdečega križa, ki bi naj ponazorjevala plinski napad in uspešno obrambo pred njim. Kako pa se bo mogoče v resnici ubraniti pred zlimi posledicami plinske vojne in kakšni bodo njeni pogubni učinki, nas poučuje švicarska kemičarka dr. Gertrud Woker, ki pravi: »Posledice plinske bombe iz fosgena so sledeče: človeku stopijo pene v usta; obraz pomodri in očesne zenice se razširijo; smrt nastopi po strašnem trpljenju: dušenju in notranjih krčih. Varstva pred tem plinom ni nobenega! O eksplozivnih bombah pa pravi nemški vodja »Stahlhelma« Seldte v svojem spisu »Gasschutz oder Gastod«: »Eksplozivne bombe prodrejo skozi celo hišo in s svojo eksplozijo in z zračnim pritiskom porušijo cele poslopne bloke... Moderna vžigalna bomba pa tehta komaj kilogram in se gladko prebije skozi normalno streho.« — »Ljubko bo lice bodoče vojne. Pa človek ne bi bil militarist!

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(39. nadaljevanje)

Pred podajo Pariza, 29. marca 1914. leta, je bežala na slepo srečo pred ruskimi kazaki, zašivši briljante in bisere v podloženi podrašnik. Potem pa se je opogumila, vrnila v Malmaison in čakala tu milosti Bourbonov in zaveznikov. Napoleona je menda pozabila. Rusi, Avstrijci, Angleži, Prusi — vsi zavojevalci Francije — so bili dobro došli gostje v Malmaisonu, zlasti cesar Aleksander. Domišljala si je, da ni ravnodušen do nje, in je koketirala z njim, se pomlajala, zaljšala se z belimi tenčicami kot sedemnajstletna deklica, in ni čutila, da stoji z eno nogo v grobu.

22. maja se je lahko prehladila; dobila je nahod in grlo jo je nekoliko bolelo. Ne da bi se brigala za to, je plesala na plesu z Aleksandrom in pruskim kraljem, razgrela se je, šla v lahki plesni obleki po noči na vlažni vrt, prehladila se še bolj in zbolela za davico. 28-ga je začela umirati in 29-ga opoldne je Josipina umrla, ne da bi se bila zavedala.

Ničesar ni zapustila na svetu, razen tri milijone dolgov za dišave, lepotila, mazila, rokavice, nadrnjake, čipke, klobuke in obleke. Nedolgo pred smrtjo, toda še popolnoma zdrava in celo menda vesela, je spregovorila nekoč zanjo čudno globoke besede: »Včasih se mi dozdeva, da sem umrla, in da mi je ostalo samo nejasno čuvstvo, da me ni več.«¹² Morebiti je tudi nikoli ni bilo: hlap namesto duše, kakor pri prvi Adamovi ženi Liliti.

Nikomur ni prišlo na misel, da bi bil obvestil Napoleona o njeni smrti. Zanj je zvedel na otoku Elbi iz starega časnika, ki mu je slučajno prišel v roke. »Zdel se je zelo potr in se je zaprl v svojo sobo.«¹³

Takoj, ko se je vrnil v Pariz, je poklical k sebi zdravnika Gorauda, ki je bil navzočen pri smrti Josipine, in ga je začel spraševati:

»Za čem je umrla?«

»Od žalosti.«

»Kakšne žalosti?«

»Zaradi vsega, kar se je zgodilo, zaradi položaja vašega veličanstva.«

»Dobra ženska! Dobra Josipina! Ta me je zares ljubila!«¹⁴

Resnici je znal gledati v oči, kakor nikdo, in prav tako je znal varati samega sebe.

Tudi zdaj je bil zatopljen v sladko mamilo spominov, ko se je nagibala polprozorna poletna noč nad stare breste in bukve malmaisonskih drevoredov, nad tihe ribnike, zvezdnate pod zvezdnatim nebom, v katerih so bledele speči labodi kakor prividi, nad cvetličnike, kjer je dehtela duša umirajočih rož.

»Uboga Josipina!« je rekel, ko je hodil po vrtu. »Ne morem se privaditi, da živim tu brez nje. Vedno se mi zdi, kako prihaja iz drevoreda in trga eno izmed rož, ki jih je tako ljubila... Bila je najmikavnejša ženska, kar sem jih poznal!«¹⁵

Med tem se je Fouché, poglavarčasne vlade, zvijal kot gibčen, brezhrbtančasti plazilec med zavezniški, Bourbonom, Bonapartom in revolucionarnim Parizom. Obvestil je Wellingtona o Napoleonovi nameri, da gre v Ameriko, ko navidezno prosi za propustnico zanj, a daje v resnici Angležem možnost, pojačati križarsko zaprtje obrežja, da ga ne izpuste iz Francije.

Trikrať v treh dneh je ponovil cesar svojo prošnjo za jadrnici. Nazadnje je prišel odgovor: jadrnici bota pripravljene, toda iz pristana ne odideta, dokler ne bo prišla propustnica.

Napoleon je sprevidel, da je to past. »Ne grem v Rochefort, dokler ne bom preverjen, da lahko od tam takoj odpotujem,« je odgovoril Fouchéju.¹⁶ Izmed dveh ječ je dal prednost Malmaisonu: tu je bil vendarle bliže svojemu zadnjemu zavetju — vojski.

Propustnico je Wellington kajpada odrekel. Zavezniški komisarji so sporočili francoskim pooblaščenecem, da hočejo države za vselej vzeti Napoleonu Bonapartu možnost, kaliti mir Evrope in Francije, in da zahtevajo, da jim ga izročijo v njihovo varstvo.¹⁷

Najzmernejši izmed zavezniških diplomatov so razmišljali, da bi cesarja zaprli do smrti v kako trdnjavo na celini ali da ga preženejo na kak oddaljen otok. Lord Liverpool je predlagal, izročiti Bonaparta francoskemu kralju, ki naj ravna z njim, kot z upornikom. Blücher, ki je imel sebe za »orodje Božje previdnosti«, ga je hotel dati ustreliti ali obesiti pred čelom pruske vojske, »da skaže s tem uslugo človeštvu.«¹⁸ Fouché pa je še naprej mešetaril s cesarjevo glavo, ki jo je ponujal za premirje zdaj Angliji, zdaj Avstriji; hkratu je skušal zvabiti Napoleona iz malmaisonske v bolj zanesljivo rochefortska past.

28. junija je pridirjal v Malmaison zapovednik 3. legije narodne straže s poročilom, da gredo Prusi nad grad. Ob istem času je prejel general Becker od vojnega ministra Davoust povelje, sežgati mostove čez Seno, da odreže sovražniku pristop do gradu, ker se je Blücher že pripravljal, poslati oddelek, ki bi ujel cesarja.

V gradu je nastal nemir.

»Če vidim, da bi utegnil pasti cesar Prusom v roke, ga ustrelim!« je rekel eden izmed njegovih bližnjih, general Gourgaud.¹⁹

Še bolj sta bila vznemirjena Fouché in Davoust. Blücher se je bližal Parizu, kjer se je pripravljala na boj osem-

desettisočna vojska s tako junaškim duhom, da niso generali nič dvomili: Prusi bodo potolčeni. Kaj če bi Napoleon hotel stopiti na čelo vojske, ali še huje, če pojde sama ponj v Malmaison? Tega se je Fouché tako prestrašil, da se je vendarle odločil, izpustiti Napoleona iz Francije.

29-ga zgodaj zjutraj je sporočil general Becker cesarju sklepčasne vlade, da mu izroči na razpolago dve rochefortski jadrnici, ne da bi čakala angleške propustnice.

Pruska konjica se je bližala Malmaisonu. Treba se je bilo dvizati z odhodom: cesar je pristal, da odpotuje še tega dne.

Ko se je razgovarjal z glavnim poštnim ravnateljem Lavalette-om o premikanju sovražnih čet, so se slišali z glavne ceste za vrtom glasni kriki. »Kaj je to?« je vprašal Napoleon, in ko so mu sporočili, da ga pozdravlja francoski redni polk, ki koraka mimo gradu, da zavzame saintgermainске višine, je bil videti ganjen. Pomislil je za hip, nagnil se nad vojni zemljevid, kjer so bili položaji francoskih čet zaznamovani z bučikami, prestavil jih je, dvignil glavo in spregovoril:

»Peščica Prusov ne sme ovajiti Francije. Še lahko ustavim sovražnika in, dam vladi časa, da se začne pogajati z zavezniki.«

Hitro je šel iz sobe in se vrnil čez nekaj minut v polni generalski uniformi lovskega polka Stare garde, v skornjih z ostrogami, z opasanim mečem, s trirožnim klobukom pod pazduho. Ves se je pomladil: pravkar še je bil jetnik, in že je zopet cesar.

»General«, se je obrnil k Beckerju, »položaj Francije, volja domoljubov, kliči vojščakov zahtevajo mojo navzočnost pri vojski. Naročam vam, da sporočite vladi, da jo prosim za zapovedništvo, toda ne kot cesar, ampak kot navaden general, čigar ime in slava lahko zelo vplivata na usodo Francije. Prisegam na čast vojščaka, državljanja in Francoza, da se podam v Ameriko, brž ko odbijem sovražnika!«²⁰

General Becker je imel dušo vojščaka; Napoleonove besede so zbudile upanje v njem. Takoj je oddiral v Pariz z odkritosrčno željo, da bi njegova naloga uspela.

»Mar se nam posmehuje, ka-li?« je zakričal Fouché ves besen, ko mu je sporočil Becker Napoleonovo prošnjo. »Kakor da bi ne vedeli, kako bi spolnil svojo obljubo, če bi jo mi smeli sprejeti. Ven, ven z njim iz Francije!«

Osel je udaril s kopitom umirajočega leva.

»Ti ljudje ne vedo, kaj delajo,« je spregovoril cesar mirno, ko je zvedel, da je Fouché odklonil. »Ne kaže mi nič drugega več, ko odpotovati.«²¹

Zopet je šel iz sobe, slekel uniformo, ukazal odpreti izbo, kjer je umrla Josipina, se zaprl in prebil v njej nekaj minut; ko je prišel ven, je sprejel častnike dvorske straže.

Vidimo, da ne bomo imeli sreče služiti vašemu veličanstvu,« je začel govoriti eden v imenu tovarišev, toda ni končal — zajokal je. Cesar ga je molče objel.

Pripeljali so voz. Napoleon je sedel vanj in se odpeljal v Rochefort.

II.

Bellerophou.

1815.

»Papiček, iti v kletko!« je vabila glupa starka svojo papigo, ki je zletela na vrt. Toda ta je sedela na veji visokega drevesa ter je samo gledala nanjo z zviti očmi in vpila: »Papiček je tepec!« Tepec pa vendar ni bil: v kletko ni hotel iti. Ta dogodbica prihaja človeku na misel, kadar skuša razumeti, kaj je zvalilo Napoleona v angleško ujetništvo.

»Solarček bi bil bolj premeten od mene. Un écolier eut été plus habile que moi,« je rekel sam, ko je bil že v ujetništvu.² Da, solarček bi bil premetenejši od tega premetenega politika, papiček - tepec razumnejši od tega razumnega. Toda prav to je, da je človeška mera večja od razuma. Če bi Napoleon ne bil postal brezumen, bi ne bil dal svoje polne mere: Č l o v e k.

»Prinašam sebe v žrtev,« ko je to rekel, morebiti še sam ni vedel, kaj govori; ko pa je spoznal in se zgrozil, je bilo že prepozno; beseda je bila rečena, delo opravljeno: »Vedno delam, kar govorim, ali umrem.«

»Žrtev, s tem ga je zamamila in vkovala njegova nezemeljska Usoda — »Zvezda« —, Duša, ki se je ločila od njega in vstala zoper njega. Hočeš, nočeš, iti mora, kamor ga kliče ona, modra.

Žrtev je ena izmed dveh zapeljivk, a druga je čast. »Čuvstvo vojaške časti je bilo lastno Napoleonu v najvišji stopnji... Ta premeteni politik je bil vojščak, vitez brez madeža,« pravi eden izmed njegovih najboljših zgodovinarjev.²

Napoleon pozna ljudi, kot nihče, vidi skozi, in ne misli preveč dobro o njih: »Ljudje bi morali biti zelo malopridni, da bi bili taki, kakor mislim o njih,« je rad rekel.³ Zdelo se je, da bi bilo težko prevarati takega človeka. Ne, lahko, kajti kot pravemu vitezmu mu je lastna tudi otroška zaupljivost in prostodušnost. V Napoleonu živi, kakor se to čudno reče, Don Quixote, večni romantik, ljubimec domišljene Dulcineje. Ljudje bi ga ne mogli goljufati, če bi sam tega ne hotel; toda le prepogosto je hotel tako, morebiti zlasti zaradi tega, ker je le predobro videl bridko resnico v ljudeh.

²⁰ Ibid., 223.

²¹ Ibid., 225.

¹ Artur Lévy, 341.

² Vandal, Napoléon et Alexandre I., v. II. 164.

³ »Il faudrait que les hommes fussent bieu scélérats pour l'être autant que je le suppose.«